

УДК 334.722 (510)

Дугієнко Н.О.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародної економіки,
природних ресурсів та економіки міжнародного туризму,
Запорізький національний університет

Осаул А.О.,
старший викладач кафедри міжнародної економіки,
природних ресурсів та економіки міжнародного туризму,
Запорізький національний університет

Колугарова О.К.,
бакалавр кафедри міжнародної економіки,
природних ресурсів та економіки міжнародного туризму,
Запорізький національний університет

Dugienko Natalia,
Candidate of Sciences (Economics), Associate professor,
Associate Professor of the Department of International Economics,
Natural Resources and International Tourism Economics,
Zaporizhzhia National University

Osaul Alina,
Senior Lecturer of the Department of International Economics,
Natural Resources and International Tourism Economics,
Zaporizhzhia National University

Koluharova Olexandra,
Bachelor of the Department of International Economics,
Natural Resources and International Tourism Economics,
Zaporizhzhia National University

РОЛЬ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В ЕКОНОМІЦІ КНР

Дугієнко Н.О., Осаул А.О., Колугарова О.К. Роль малого та середнього бізнесу в економіці КНР. Обґрунтовано значущість малого та середнього бізнесу для сучасної економіки Китайської Народної Республіки. Показано зміни, характерні для структури китайської національної економіки під час переходу від закритої командної економічної системи до сучасної відкритої економічної системи гібридного типу. Наголошено, що модернізація господарського сектору призвела до зсуву в структурі виробництва – від домінування сільського господарства в старій економіці до швидких темпів зростання третинного сектору в наш

час. Використано аналітичні інструменти, у тому числі SWOT-аналіз, щоб показати позитивні та негативні характеристики розвитку інноваційно орієнтованої китайської економіки. На основі офіційних статистичних даних проілюстровано позитивну динаміку нарощування обсягів МСБ, що зумовлено визнанням їх значущості для національної економіки та наявності державної підтримки.

Ключові слова: малий та середній бізнес, інвестиції, інновації, держава, приватний сектор, програми розвитку.

Дугиенко Н.А., Осаул А.А., Колугарова А.К. Роль малого и среднего бизнеса в экономике КНР. В статье обоснована значимость малого и среднего бизнеса для современной экономики Китайской Народной Республики. Показаны изменения, характерные для структуры китайской национальной экономики при переходе от закрытой командной экономической системы к современной открытой экономической системе гибридного типа. Отмечено, что модернизация хозяйственного сектора привела к смещению в структуре производства – от доминирования сельского хозяйства в старой экономике к быстрым темпам роста третичного сектора в наше время. Используются аналитические инструменты, в том числе SWOT-анализ, чтобы показать положительные и отрицательные характеристики развития инновационно ориентированной китайской экономики. На основе официальных статистических данных проиллюстрирована положительная динамика наращивания количества МСБ, что обусловлено признанием их значимости для национальной экономики и программ государственной поддержки.

Ключевые слова: малый и средний бизнес, инвестиции, инновации, государство, частный сектор, программы развития.

Dugienko Natalia, Osaul Alina, Koluharova Olexandra. Role of small and medium-sized business in the economy of The People's Republic of China. Small and medium-sized enterprises are the key element of a modern economic system. Any economy cannot exist and develop without SMEs. Small and medium-sized enterprises stimulate competition, increase the rate of employment, improve the quality of life, promote the development of technological innovations, encourage national economy development and support social security. P. Drucker, M. Porter, J. Schumpeter are among others who worked out the theoretical foundations of entrepreneurship, innovation and investment development, conducted analysis of the activities of various types of small and medium-sized enterprises. Chinese scholars such as Liu Xiangfeng, Jia Chen, P. Phan, J. Zhou and E. Abrahamson, to name a few, are studying the characteristics and peculiarities of innovations implementation by small and medium-sized enterprises in China. Official information concerning social and economic development of Chinese businesses is represented in governmental reports and outlooks. Formation of the attractive innovation environment that will allow The People's Republic of China to become one of the leading innovative countries in the world by 2020 is considered as one of the ambitious goal of the Chinese government. The strategy of huge investments in innovations has been selected by the country and implemented since 2006. It can be proved that the Strategy has already affected all sectors of national economy. The SWOT-analysis made it possible to analyze the internal and external factors of the implemented Strategy of investments in innovations. On the basis of the analysis, strengths and threats have been highlighted as well as the opportunities for the further development of small and middle-sized enterprises in the selected sectors of The People's Republic of China economy. It has been specified the growing number of SMEs during 1970-2016. The forecast of the their growth by 2020 is positive as well. Modernization of economic sectors revealed unbalanced shares of the main economic sectors. It is a significant shift from rural economy to the formation of the tertiary sector and appropriate small and medium-sized enterprises in it.

Key words: small and medium-sized business, investment, innovation, state, private sector, programs of development.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Малий та середній бізнес є необхідним елементом сучасної ринкової системи господарювання, без якого економіка і суспільство у цілому не можуть існувати і розвиватися. МСБ відіграє важливу роль у стимулюванні конкуренції, збільшенні числа робочих місць, поліпшенні якості життя населення, сприянні розвитку технологічних інновацій, стимулюванні розвитку національної економіки і підтримки соціальної стабільності в державі. У КНР налічується понад 43 млн. середніх та малих підприємств, які пройшли процедуру торгово-промислової реєстрації. МСБ становить 97% від загальної кількості числа підприємств. Малий та середній бізнес, який інтенсивно розвивається, спрямований на розвиток національної економіки. КНР докладає неабияких зусиль щодо розвитку

малого та середнього бізнесу. Так, формується законодавча база та приймаються програми розвитку МСБ.

Попри високі результати, отримані малим і середнім бізнесом КНР, сьогодні підприємства мають серйозну проблему, адже інноваційний розвиток середніх і малих підприємств відбувається в умовах дефіциту фінансових ресурсів, зависокої конкуренції на ринку та низької ефективності використання ресурсів. У результаті часто виникають кризові ситуації, що призводять до банкрутства. У таких умовах залучення інвестицій для інноваційного розвитку стає одним із найбільш ефективних варіантів виходу на конкурентоспроможні позиції малих та середніх підприємств у КНР.

Огляд (аналіз) останніх досліджень і публікацій з цієї проблеми, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Теоретичні основи розвитку підприємництва, інноваційного

та інвестиційного розвитку, аналіз діяльності різних типів малих і середніх підприємств представлено в дослідженнях таких учених, як П. Друкер, М. Портер, Б. Санто, Й. Шумпетер та ін.

Дослідження характеристик та особливостей упровадження імітаційних інновацій малими та середніми підприємствами в КНР проводилися такими китайськими вченими, як Liu Xiangfeng [1], Jia Chen [2], P. Phan, J. Zhou, E. Abrahamson [3] та ін.

Так, Liu Xiangfeng вивчає програми розвитку МСБ у КНР, у тому числі особливості надання доступу до інноваційних фондів на основі технологій, адміністративне управління розвитком приватних та інших недержавних суб'єктів економіки, фінансування технологічних МСБ, регулювання вкладання недержавних інвестицій у сферу культури [1].

У працях Jia Chen зазначено, що уряд КНР надає великого значення розвитку МСБ та інтегрує питання розвитку бізнесу у своє загальне стратегічне планування задля національного економічного та соціального розвитку. Урядом було розпочато низку політик та ініціатив у регуляторній, фінансовій та монетарній сферах [2].

P. Phan, J. Zhou та E. Abrahamson досліджують швидко зростаючу перехідну економіку Китаю в контексті виходу на світовий ринок через призму підприємництва. Автори виявляють нові можливості МСБ, пропонують шляхи вирішення завдань управління економічним зростанням. Особливу увагу приділено вивченню підприємницьких інновацій у китайській приватній економіці, перевірці теорії організаційних чинників інновацій та підприємництва. Дослідження пропонують теоретичні погляди на наслідки підприємницької діяльності в китайському контексті [3].

Характеристики комплексного підходу до розвитку науково-технічного та інноваційного потенціалу національної економіки КНР представлено в програмних документах, наприклад у «Національній середній і довгостроковій програмі розвитку науки та техніки на 2006-2020 рр.» [4].

Формулювання завдання дослідження. Зростаючий інтерес до інноваційно-інвестиційного розвитку КНР вимагає більш ґрунтовного вивчення економічних процесів, які відбуваються в економіці гібридного типу, а саме аналізу галузевої структури МСБ та виявлення галузей-лідерів, а також позитивних та негативних проявів розвитку галузей народного господарства на макrorівні за допомогою SWOT-аналізу.

Вклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. За часи старого Китаю та до нового часу структура економіки країни зазнала багатьох перетворень і стала свідком значних успіхів. Із кінця 1970-х років КНР переорієнтувалася від закритої центрально-планової системи до економіки, більш орієнтованої на ринок, яка є однією з найбільших у світі: у 2010 р. КНР стала найбільшим у світі експортером [5]. Реформи почалися з колективізованого сільського господарства і розширилися шляхом поступової лібералізації цін, фінансової децентралізації, збільшення автономії для державних підприємств, формування банківської системи, розвитку фондових ринків, швидкого зростання приватного сектору і підвищення відкритості зовнішній торгівлі та інвестиціям. КНР здійснила реформи поступово. Після екстенсивного економічного зрос-

тання, китайський уряд усвідомив необхідність переходу до побудови більш наукомісткої економіки.

Сьогодні реалізація стратегії «підйому країни на основі науки та освіти» є найбільшим завданням китайського уряду.

У КНР реалізується поступальний і комплексний підхід до розвитку науково-технічного та інноваційного потенціалу національної економіки. Основоположним документом є «Національні середня і довгострокова програми розвитку науки та техніки на 2006-2020 рр.», прийнята у 2006 р. Амбітною метою китайського уряду є створення сприятливого інноваційного середовища, яке дасть КНР змогу стати однією з провідних інноваційних країн у світі до 2020 р. У 2006 р. китайський уряд і підприємства виділили 1,42% від ВВП КНР на НДДКР, частка яких стала рекордно високою [4].

У КНР ще з 2006 р. була вибрана стратегія інвестицій в інноваційний розвиток, яка вплинула на всі галузі економіки. Проведений SWOT-аналіз дав можливість проаналізувати внутрішні та зовнішні чинники вибору стратегії інвестицій в інновації, а також простежити за сильними та слабкими сторонами стратегії (табл. 1). На основі цього виокремимо можливості та загрози вибраної стратегії КНР.

Завдяки проведеному аналізу можна виділити позитивні сторони для розвитку галузей економіки КНР у результаті впровадження стратегії інвестицій в інновації. По-перше, наявність розвиненої інноваційної інфраструктури, адже за останні роки простежується тенденція до створення технопарків та індустріальних зон, завдяки яким здійснюються розробки та дослідження різних галузей економіки країни [8]. По-друге, інтеграція між найбільшими університетами та промисловими підприємствами, досягнута шляхом ефективно організованої реформи системи освіти. По-третє, висока швидкість адаптації передових технологій. Сьогодні в КНР відсутні власні розробки в галузі електронної індустрії, здатні вплинути на міжнародні стандарти, проте активно розвивається виробництво техніки для внутрішнього споживання. По-четверте, китайські виробники проводять дослідження та аналізують світові тенденції, слабкі місця іноземних виробників, прагнуть швидкими темпами захопити ринок. Так, розвивається електроенергетичний сектор, наприклад виробництво панелей із сонячних елементів, в якому КНР обігнала США і зайняла міцні позиції на ринку, оскільки було з'ясовано, що невеликі американські компанії не в змозі реалізувати весь цикл виробництва [9].

Разом із тим існує і низка чинників, що перешкоджають прискореному розвитку інноваційної економіки в КНР: відсутність гнучкої системи кредитування МСБ; нестача висококваліфікованих фахівців, здатних здійснювати розроблення й упровадження інновацій у різних галузях економіки; проблеми забруднення навколишнього середовища і браку енергоресурсів; тоталітарний контроль із боку держави над науководослідним сектором, що послаблює стимули до генерації нових ідей і розробок; високий рівень бюрократизації, що не дає змоги в повному обсязі розвиватися МСБ; торгова війна між США та КНР, яка негативно впливає на економіку всього світу.

Швидкість виведення на ринок нових технологій, що говорить про потужну виробничу інфраструктуру і фінансову підтримку з боку уряду, суттєво

відрізняється від більшості країн світу. Ймовірно, що КНР може стати лідером світової економіки майбутнього, як заявлено в стратегії до 2020 р.

Сучасна структура економіки КНР має принципові відмінності від тієї, що існувала до перемоги революції. Структура економіки була нерациональною, продуктивні сили перебували в стані застою. Модернізація призвела до докорінних змін у структурі економіки.

Статистика розподілу валового внутрішнього продукту по економічних секторах КНР із 1970 по 2016 р. (табл. 2) свідчить про те, що протягом майже пів сторіччя мали місце суттєві зміни в структурі національної економіки, внаслідок чого істотно скоротилася частка сільського господарства, тоді як сфера послуг набула неабиякого значення.

У 2018 р. частка аграрного сектору у ВВП КНР становила 7,2%, тоді як 40,6% економічної доданої вартості було виготовлено в промисловому секторі, а 52,2% – у сфері послуг [11].

Після економічного відкриття КНР у 1980-х роках МСБ, нарешті, став уважатися життєво важливим для економіки. Сьогодні МСБ становлять близько 97% усіх підприємств КНР.

Рис. 1 ілюструє динаміку зміни кількості підприємств МСБ у КНР із 2012 по 2016 р. За прогнозами, до 2020 р. у КНР буде близько 43 млн. суб'єктів МСБ.

Не можна однозначно віднести підприємство в КНР до МСБ. Їх класифікація ґрунтується на Законі про розвиток МСБ 2003 р. [13]. Приналежність залежить від категорії галузі за кількістю працівників, їх продажів та активів (табл. 3).

Малі та середні підприємства мають відповідати одному або більше критеріям для віднесення їх до виділеної категорії. Середні підприємства мають відповідати трьом критеріям. Слід зауважити, що для оптової та роздрібної торгівлі, транспорту, пошти та готельно-ресторанного бізнесу актуальними є особливі критерії для класифікації підприємств згідно

Таблиця 1

SWOT-аналіз інноваційно-інвестиційного розвитку КНР

	Сильні сторони	Слабкі сторони
Внутрішні середовище	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зростання ВВП. 2. Ефективна система державного управління. 3. Порівняно низька вартість кваліфікованих трудових ресурсів. 4. Розвинена інноваційна інфраструктура, наявність великих виробничих і дослідницьких центрів. 5. Наявність високого рівня дисципліни. 6. Скорочення залежності економіки країни від експорту дешевих товарів. 7. Проведення політики скорочення частки іноземних інвестицій у найбільші підприємства країни, забезпечення незалежності виробництва. 8. Наявність оснащених заводів за останнім словом техніки, здатних до швидкого запуску інновацій у виробництво. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ресурси та багатства країни зосереджені в руках уряду, підпорядковані центральному апарату великих підприємств. 2. Недостатньо розвинена система фінансування інноваційного бізнесу. 3. Слабка система соціальної підтримки і захисту населення. 4. Високий ступінь «виснаження» природного капіталу країни. 5. Недостатній рівень інвестування бізнесу в навчання співробітників. 7. Залежність економіки країни від імпорту технологій і інвестицій іноземних компаній.
Зовнішні середовище	Можливості	Загрози
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Використання накопиченого потенціалу за рахунок копіювання технологій розвинених країн для створення власних проривних інновацій. 2. Використання створеної виробничої інфраструктури як фундаменту для розвитку високотехнологічного виробництва. 3. Державне «насадження» інноваційної культури. 4. Наявність динамічного середнього класу. 5. Активізація співпраці менеджменту компаній із науковими інститутами. 6. Реалізація системи, здатної проводити весь цикл НДДКР у країні, – від генерації ідей до їх виведення на ринок. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Погіршення екологічної ситуації та брак життєво необхідних ресурсів. 2. Наявність на ринку конкурентів із продукцією, що відрізняється більш сильними технічними характеристиками. 3. Політична диктатура, ризик залишитися країною масового виробництва. 4. Нескоординованість дій влади окремих провінцій у ході реалізації стратегії інноваційного прориву. 5. Відсутність надійного захисту інтелектуальної власності. 6. Перспектива браку населення працездатного віку, збільшення до 2020 р. частки пенсіонерів. 7. Торгова війна між США і КНР.

Джерело: систематизовано авторами на основі [4; 6; 7]

Таблиця 2

Розподіл ВВП по економічних секторах КНР

Галузь	1970	1980	1990	2000	2010	2016
сільське господарство	35,1	29,9	26,8	14,9	9,8	8,9
промисловість	36,7	43,9	36,6	40,1	40	33,3
будівництво	3,7	4,3	4,6	5,5	6,6	6,7
торгівля	8,3	5,3	8,3	10,3	10,6	11,3
транспорт	4,4	4,7	6,2	6,1	4,5	4,5
послуги	11,8	12	17,5	23	28,5	35,3

Джерело: розроблено авторами на основі [10]

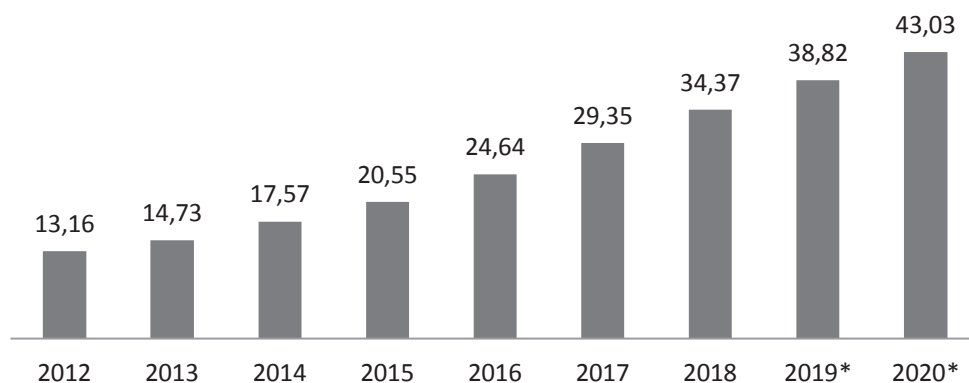

Рис. 1. Кількість підприємств МСБ у КНР, 2012-2020 рр.

Джерело: розроблено авторами на основі [12]

Таблиця 3

МСБ по галузях на основі Закону про розвиток МСБ у КНР

Розмір	Галузі	За критерієм зайнятості	Сукупні активи (юань)	Дохід від бізнесу (юань)
Малий бізнес	промисловість	<300	<40 млн	<30млн
	будівництво	<600	<40 млн	<30млн
	оптова торгівля	<100		<30млн
	роздрібна торгівля	<100		<10млн
	транспорт	<500		<30млн
	поштові заклади	<400		<30млн
	готельні та ресторанны заклади	<400		<30млн
Середній бізнес	промисловість	300-2000	<40 млн	30млн-300 млн
	будівництво	600-3000	<40 млн	30млн-300 млн
	оптова торгівля	100-200		30млн-300 млн
	роздрібна торгівля	100-500		10млн-150 млн
	транспорт	500-3000		30млн-300 млн
	поштові заклади	400-1000		30млн-300 млн
	готельні та ресторанны заклади	400-800		30млн-300 млн

Джерело: розроблено авторами на основі [14]

із Законом про розвиток малого та середнього бізнесу в КНР.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Економічні реформи дали змогу приватним підприємствам вийти на китайський ринок, тому збільшення кількості суб'єктів МСБ та їх значення для економіки продовжують зростати. Протягом останніх 25 років створено більшість суб'єктів МСБ. Нині МСБ у КНР становить близько 97% усіх підприємств країни. Після економічного відкриття КНР у 1980-х роках МСБ у КНР, нарешті, був визнаний важливим двигуном національної економіки. З розвитком економіки країни така галузь, як послуги, набула неабиякого значення. SWOT-аналіз дав змогу виділити як позитивні,

так і негативні сторони для розвитку різних галузей економіки КНР. Наприклад, наявність розвиненої інноваційної інфраструктури, наявність інтеграції між найбільшими університетами та промисловими підприємствами, висока швидкість адаптації передових технологій – усе це дає змогу галузям економіки КНР розвиватися комплексно та якісно. Тоді як відсутність гнучкої системи кредитування МСБ, нестача висококваліфікованих фахівців, здатних здійснювати розроблення й упровадження інновацій, наявність проблеми забруднення навколишнього середовища і браку енергоресурсів, контроль із боку держави над науково-дослідним сектором, високий рівень бюрократії, торгові війни не дають швидко та в повному обсязі розвиватися МСБ.

Список використаних джерел:

- Xiangfeng L. SME Development in China: A Policy Perspective on SME Industrial Clustering. URL: http://www.eria.org/SME%20Development%20in%20China_A%20Policy%20Perspective%20on%20SME%20Industrial%20Clustering.pdf (дата звернення: 09.05.2019).
- Chen J. Development of Chinese small and medium-sized enterprises. Ministry of Finance. Shanlihe. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.473.9443&rep=rep1&type=pdf> (дата звернення: 07.05.2019).
- Phan P., Zhou J., Abrahamson E. Creativity, Innovation, and Entrepreneurship in China. *Management and Organization Review*. 2010. № 6 (2). P 175-194. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/management-and-organization-review/article/creativity-innovation-and-entrepreneurship-in-china/0AE17DBCE0BD7A49E99D3CAFD5D527E8> (дата звернення: 09.05.2019).

4. China Strategy 2015–2020. URL: https://www.bmbf.de/upload_filestore/pub/China_Strategy_Longversion.pdf (дата звернення: 04.03.2019).
5. Китай – Экспорт товаров. *Мировой атлас данных* : вебсайт. URL: <https://knoema.ru/atlas/Китай/Экспорт-товаров> (дата звернення: 08.06.2019).
6. Китай – Темп прироста ВВП, в постоянных ценах. *Мировой атлас данных* : вебсайт. URL: <https://knoema.ru/atlas/Китай/Темп-прироста-ВВП-в-постоянных-ценах> (дата звернення: 08.06.2019).
7. Тосия Ц. Тройные трудности экономики Китая. *Современный взгляд на Японию* : вебсайт. URL: <https://www.nippon.com/ru/in-depth/a06302/?fbclid=IwAR0s27dxx71vYdpfgimlicBPnvyOJc6MoWV912br9-28KhVESLG12Urm1Y> (дата звернення: 01.06.2019).
8. Евразийская экономическая комиссия. Департамент промышленной политики Обзор наилучших мировых практик, международных стандартов и опыта создания передовых (модельных) национальных объектов индустриально-инновационной инфраструктуры государств – членов ЕАЭС. 2018. URL: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/prom_i_agroprom/dep_prom/SiteAssets/Nailu4shie%20praktiki%202018.pdf (дата звернення: 08.06.2019).
9. Авельский Н. Китай в 2,5 раза обогнал США по общей мощности солнечной энергетики. *Хайтек*. 2017. URL: https://hightech.fm/2017/08/25/china_pv (дата звернення: 11.05.2019).
10. Экономика Китая, 1970–2016. *Макроэкономические исследования*: вебсайт. URL: <http://be5.biz/makroekonomika/profile/cn.html> (дата звернення: 10.06.2019).
11. China: distribution of gross domestic product (GDP) across economic sectors from 2008 to 2018. URL: <https://www.statista.com/statistics/270325/distribution-of-gross-domestic-product-gdp-across-economic-sectors-in-china/> (дата звернення: 12.06.2019).
12. Number of small to medium-sized enterprises in China from 2012 to 2020. URL: <https://www.statista.com/statistics/783899/china-number-of-small-to-medium-size-enterprises/> (дата звернення: 27.05.2019).
13. People's Republic Of China Small And Medium Enterprises Promotion Law. URL: <https://www.global-regulation.com/translation/china/158900/peoples-republic-of-china-small-and-medium-enterprises-promotion-law.html> (дата звернення: 28.05.2019).
14. Small And Medium Enterprises (SMEs) In China. URL: <https://ecovis-beijing.com/smes-china/> (дата звернення: 28.05.2019).